

Zeer geslaagde start Archeofocus!

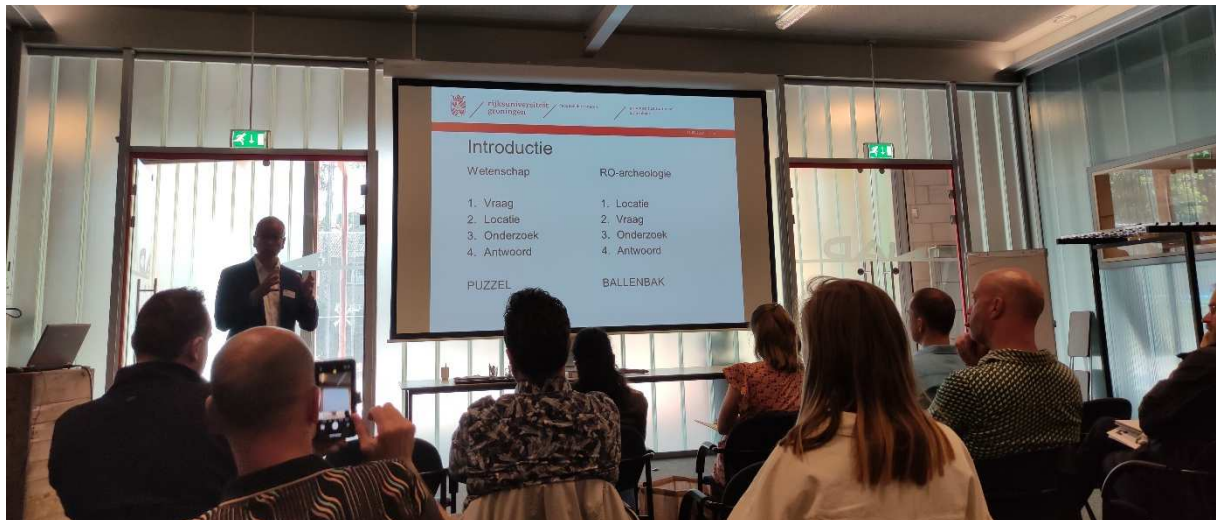
Op verzoek van de gemeentelijke “archeologie-ambtenaren” in de provincie Groningen heeft het Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen op 17 en 24 mei 2022 een introductiecursus archeologie georganiseerd. Deze cursus is onderdeel van ons programma Archeofocus.

In twee ruime ochtenden zijn we door de basisbeginselen van de gemeentelijke archeologie gegaan. Hierbij stonden twee vragen centraal:

- Wat is nou die archeologie waar we het over hebben?
- Wat moet ik er als gemeente(ambtenaar) mee?

Door een gevarieerd programma met sprekers uit zowel het (wetenschappelijke) archeologisch werkveld als vanuit overheid/bestuur kwamen alle onderdelen aan bod. Beide bijeenkomsten hebben we afgesloten met een gezamenlijke lunch. Zo kon er nagepraat worden over de informatie van die ochtend, maar kon ook met (intergemeentelijke) collega's van gedachten worden gewisseld over waar men in het dagelijkse werk tegen aanloopt.

Wij kijken terug op twee zeer geslaagde bijeenkomsten en gaan hier zeker een vervolg aan geven met verdiepende bijeenkomsten waarin één of meerdere actuele thema's verder worden uitgelicht.

Op basis van de afgelopen twee cursus dagen, de vragen die uit de zaal zijn gekomen en de onderwerpen die aan bod zijn gekomen, zijn wij vanuit het steunpunt bezig een brochure te ontwikkelen waarin de deelnemers de informatie uit de cursus terug kunnen vinden. Daarnaast kan deze brochure natuurlijk gedeeld worden met andere collega's die zich (nieuw) bezighouden met gemeentelijke archeologie.

Benieuwd naar de inhoud van de cursus? Lees dan hieronder het uitgebreidere verslag van de cursus:

Dinsdag 17 mei 2022

In het Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) te Nuis werden wij hartelijk ontvangen met koffie en thee.

Landschaps- en bewoningsgeschiedenis in Groningen

Na een korte introductie nam Daan Raemaekers (hoogleraar Archeologie van Noordwest-Europa & directeur Groninger Instituut voor Archeologie) ons mee door de landschaps- en bewoningsgeschiedenis in Groningen.

Hieruit bleek duidelijk dat archeologie niet op zichzelf staat. Er is een duidelijke link met het landschap. Want landschap bepaalt mede waar mensen in het verleden verbleven/activiteiten ontplooiden én het bepaalt mede wat wij nu nog van deze menselijke activiteiten terug kunnen vinden. En let op: een gelaagd landschap geeft ook gelaagde verhalen! Het is niet alleen de bovenste of onderste laag die telt.

En die verhalen zijn een belangrijk deel van de archeologie. Want waarom willen we alles behouden en onderzoeken? Omdat we willen weten hoe het vroeger ging, welke verhalen gaan er schuil in de ondergrond? Deze verhalen komen vaak beter aan bod vanuit vraaggestuurd onderzoek in plaats van locatiegestuurd onderzoek. Vandaar de oproep van Daan om als gemeente een proactief archeologiebeleid te voeren. Denk goed na over wat je belangrijk vindt en welk verhaal je wilt vertellen. Naast een goed overzicht van welke archeologie er binnen de gemeente is (denk aan een waarde- en verwachtingenkaart) is het daarom aan te raden inhoudelijk/vraaggestuurd na te denken over wat je er als gemeente mee wil. Een belangrijk instrument hierin is een (regionale) kennis-, inspiratie-, onderzoeksagenda. Een dergelijke agenda kan goed helpen bij het vertalen van de aanwezige en verwachte archeologische waarden naar gemeentelijk beleid. Het stelt de gemeente in staat inhoudelijke onderzoekskeuzes te maken zodat archeologisch onderzoek bij planontwikkelingen echt een meerwaarde krijgt.

Ook de burgers zijn een belangrijk onderdeel van proactief archeologiebeleid, door het publiek actief te betrekken bij de archeologie (participatie) kunnen zij delen in de kosten en baten en doe je het uiteindelijk samen!

Rondleiding door het depot

Zoals aangegeven waren wij te gast in het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis. Bij archeologische opgravingen zijn de aangetroffen vondsten over het algemeen eigendom van de provincie waarbinnen deze zijn gevonden. De drie noordelijke provincies hebben ervoor gekozen om de krachten te bundelen bij het zorgdragen voor deze vondsten en daarvoor een gezamenlijk depot ingericht.

In dit depot bevindt zich een bezoekersruimte waar omheen vitrines staan met mooie voorbeelden uit de collectie. Maar wij hebben natuurlijk de kans gegrepen om met een rondleiding door de depotbeheerder Jelle Schokker ook andere delen van het depot te zien. Hierdoor kregen wij een mooi beeld van de verscheidenheid aan archeologische vondsten in ons geliefde Groningen.

Borging en draagvlak in de praktijk

Richard Veenstra (programmamanager Erfgoedprogramma provincie Groningen) nam ons na de rondleiding mee in de bestuurlijke kanten van de archeologie. Hoe borg je de archeologie? Maar vooral, hoe zorg je ervoor dat je de neuzen de juiste kant op krijgt? De belangrijkste tips die Richard hierin gaf zijn: Zet samen met je bestuurder een stip op de horizon! En redeneer vanuit de urgentie, maar blijf hierbij wel vraaggestuurd denken. Tot slot werd nog even aangestipt dat alle gemeenten via het gemeentefonds een bijdrage krijgen voor archeologie, het loont om hier in je eigen gemeente aandacht aan te besteden.

Archeologische monumentenzorg (AMZ)

Als laatste spreker nam onze eigen Natasja van der Mei (erfgoedadviseur | archeoloog bij Libau en Steunpunt Cultureel Erfgoed) ons mee in de verschillende stappen in het archeologische onderzoeksproces en de gemeentelijke taken, rollen en bevoegdheden die hierbij horen. Hieruit kwam naar voren dat er nogal wat momenten zijn dat je als je gemeente invloed hebt (of zelfs moet hebben) op het archeologisch proces. En dat je niet alleen vanuit het proces, maar zeker ook vanuit de inhoud kan sturen op archeologisch onderzoek bij planontwikkelingen.

Tijdens de afsluitende lunch konden wij heerlijk in het zonnetje nog even rustig met elkaar napraten over alles wat er die ochtend voorbij was gekomen.

Dinsdag 24 mei 2022

De tweede dag waren wij te gast in het Veenkoloniaal Museum te Veendam. Wij mochten daar plaatsnemen in de voormalige docentenkamer. Tijdens deze bijeenkomst zijn we wat dieper de inhoud ingedoken.

Steentijdvindplaatsen

Jeroen Mendelts (projectleider & specialist vuursteen bij RAAP) gaf aan de hand van een aantal concrete vindplaatsen aan hoe “steentijdarcheologie” er uit ziet en wat deze archeologie ons kan vertellen over de mensen én hun omgeving in het verleden. Belangrijk punt in zijn verhaal is dat archeologie niet alleen draait om de spiegelglasjes en kraaltjes (of (vuur)stenen in dit geval), maar om de context. Door bijvoorbeeld een pollendiagram te maken krijg je een beeld van de omgeving van de vindplaats in het verleden én van de invloed van de mens op deze omgeving. Ook Jeroen benadrukte het belang van gemotiveerde keuzes vanuit het bevoegd gezag en sloot hiermee goed aan bij het pleidooi uit de eerste sessie om als gemeente niet alleen goed in beeld te hebben welke archeologie je hebt en verwacht, maar ook helder te hebben wat je daarmee wil en welk verhaal daarmee verteld kan worden.

Archeologie in bebouingskernen

Ook in de steden en dorpen vinden allerlei ontwikkelingen plaats en dat brengt natuurlijk zijn eigen complicaties met zich mee op het gebied van archeologie. Zo is bijvoorbeeld vooronderzoek in het veld hierdoor lang niet altijd (op de gewenste manier) mogelijk.

Aan de hand van een aantal concrete casussen gaf Cuno Koopstra (senior projectleider bij MUG Ingenieursbureau) aan welke knelpunten je hierbij in de praktijk zoal tegen kan komen en hoe je hier mee om kan gaan.

Ook hier kwam het belang van een goed gemeentelijk archeologie beleid weer naar voren. Archeologisch onderzoek in kernen betreft vaak meerdere tijdspannen, dit maakt het maken van keuzes en het stellen van prioriteiten vaak nog net een stapje lastiger. Als je als gemeente helder hebt waar de kennishiaten zitten of op welk stuk geschiedenis je wilt inzetten, dan is het makkelijker om op dat vlak met de vuist op tafel te slaan en als ambtenaar te gaan staan voor dat stuk van de archeologie.

Archeologisch onderzoek en het proces

Jelke Take van De Steekproef zou ons, vanuit het perspectief van een archeologisch opgravingsbedrijf, het een en ander vertellen over hoe het archeologisch onderzoek en proces in de praktijk loopt. Welke onderzoeken worden zoal in de provincie uitgevoerd, waar kun je tegenaan lopen en hoe los je dat weer op. Helaas moest hij i.v.m. ziekte afzeggen dus deze presentatie houden we nog tegoed.

Bedreigingen en kansen

Natasja heeft ook tijdens deze tweede dag een presentatie gegeven en ging hierbij in op de bedreigingen en kansen voor de archeologie en wat je hier als gemeente mee kan/moet.

Naast de “onzichtbaarheid” van de archeologie is één van de grootste bedreigingen de gemeentelijke capaciteit. De gemeenten hebben er in de afgelopen jaren veel taken bij gekregen. Archeologie ligt daardoor vaak bij één persoon en betreft slechts een klein deel van het takenpakket.

Daarnaast zijn er natuurlijk ook fysieke bedreigingen zoals bouwen, graafwerkzaamheden, belasting door bijvoorbeeld ophoging of funderingen en hydrologische veranderingen (zowel “rechtstreeks” door bijvoorbeeld het graven/dempen van watergangen als “indirect” als gevolg van klimaatveranderingen).

Gelukkig zijn er ook kansen voor de archeologie zoals:

- Archeologie vriendelijk bouwen, waarbij met de juiste inzet van kennis en expertise archeologie zoveel mogelijk behouden blijft.
- De komst van de Omgevingswet: cultuurhistorie (waaronder archeologie) krijgt een nadrukkelijker (en eerdere) rol in het RO proces, maar ook een meer samenhangende belangen afweging en grotere rol voor participatie.
- Toenemende waardering van het cultuurlandschap (zie ook de connectie van landschap en archeologie die op beide dagen terugkwam)

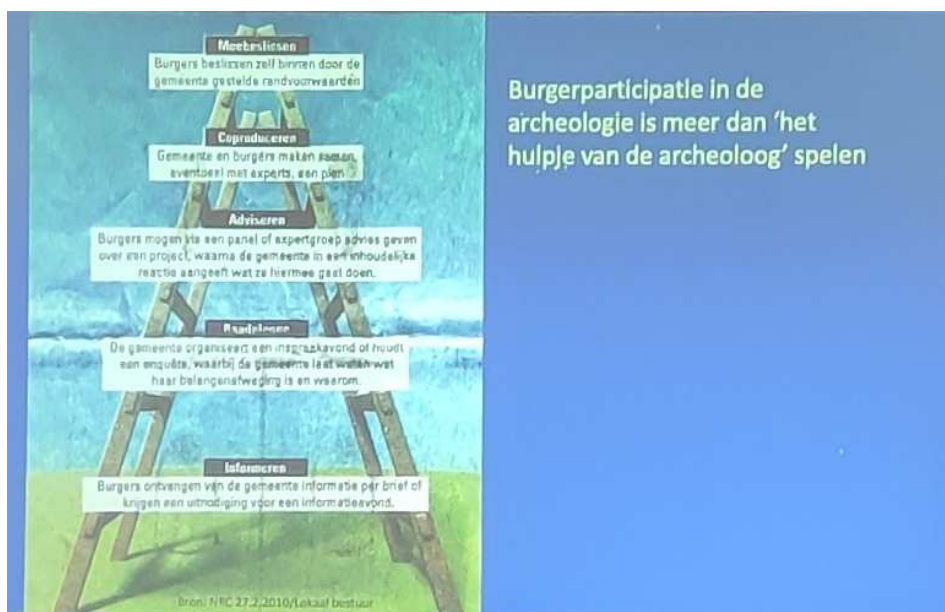
- (Regionale) kennis-, inspiratie-, onderzoeksagenda/programma: sturing op inhoud, wat weten we al, wat weten we nog niet, welke keuzes maken we?
- Rapport Raad voor Cultuur: biedt kansen op onder andere het gebied van participatie maar bijvoorbeeld ook regionale samenwerking via een gezamenlijke regioarcheoloog en/of kennisagenda (zie ook hierboven).

Participatie en publieksbereik

Het was in de verschillende presentaties al benoemd, maar verdient natuurlijk ook gewoon zijn eigen presentatie. En wie beter dan Henny Groenendijk (emeritus-hoogleraar Archeologie en maatschappij & voormalig provinciaal archeoloog Groningen) publieksarcheoloog *avant la lettre* om hier een toelichting op te geven?

Zijn boodschap: maak boeren, vrijwilligers en bezoekers tot ambassadeur van de archeologie en vier je successen!

En zorg dat je op de participatieladder op z'n minst tot adviseren komt en het liefst tot coproduceren. Want opendagen bij opgravingen zijn leuk en moeten we vooral mee doorgaan, maar doe meer!

Afsluiting en vervolg

Ook de tweede bijeenkomst hebben we afgesloten met een gezamenlijke lunch. In het najaar zullen we vanuit het Steunpunt Cultureel Erfgoed een tweetal vervolgsessies organiseren. Interesse in deze sessies of een andere vraag? Mail naar steunpunt@libau.nl.